

Mina upplevelser kring cikadavårtbitarens intågande i Sverige och i Sörmland

Av Urban Wahlstedt

I Entomologisk tidskrift från 1973 kunde man läsa att Mattias Idar, år 1957, hittat vårtbitaren *Metrioptera roeseli* i Sverige för första gången. Det var i vid Asköviken i Västeråstrakten.

I Å. Sandhalls och K. Anders "Gräshoppor, syrsor..." 1978 fick den heta ängsvårtbitare och i fältbiologernas "Sveriges Vårtbitare och Gräshoppor" 1987 kallas den cikadavårtbitare och anges här endast för Västmanland i trakten av Mälaren.

1991 skrev Johnny de Jong och Oskar Kindvall i Fauna och Flora* en mycket läsvärd artikel om den här arten. Bland annat skrevs att "Den tidigaste uppgiften om arten i Sverige är från 1882 (Brunner von Wattenwyl 1882). Bland svenska entomologer tycks den ha varit okänd tills den återupptäcktes av Mattias Idar 1957 vid Asköviken utanför Västerås."

Frågan är om den tyske professorn C. Brunner von Wattenwyl hade rätt. Fanns arten redan här i början eller mitten av 1800-talet? Han lär väl inte ha varit i Sverige och själv letat upp kryptet ifråga. Sannolikare är att han gått efter någon svensk källa. I hans imposanta verk PRODRAMUS DER EUROPÄISCHEN ORTHOPTEREN från 1882 finns en diger litteraturförteckning. Här nämns verk av sju svenska entomologer, nämligen Linné 1761 - 1767, C.H. Boheman 1846, C. de Geer 1773, Sahlberg 1867, Stål 1855, Zetterstedt 1821 och J. B. v. Borck 1848.

I den sistnämndes verk, SKANDINAVIENS RÄTVINGADE INSEKTERS NATURAL-HISTORIA, finns arten medtagen såsom Ryggkantade vårtbitaren *Decticus brevipennis* där det bl.a. visserligen står: "i Sverige" men sedan fortsätter meningen med: "är den ännu ej anmärkt." Hur mycket svenska kunde den tyske professorn eller hans eventuella medhjälpare? Jag tror att man har läst fel och dragit slutsatsen att den även var svensk. Jag håller på Mattias, som nog var först att upptäcka arten i Sverige. Fast när jag får tid ska jag förstås kanske kolla professor C. Brunner von Wattenwyls sex övriga svenska källor.

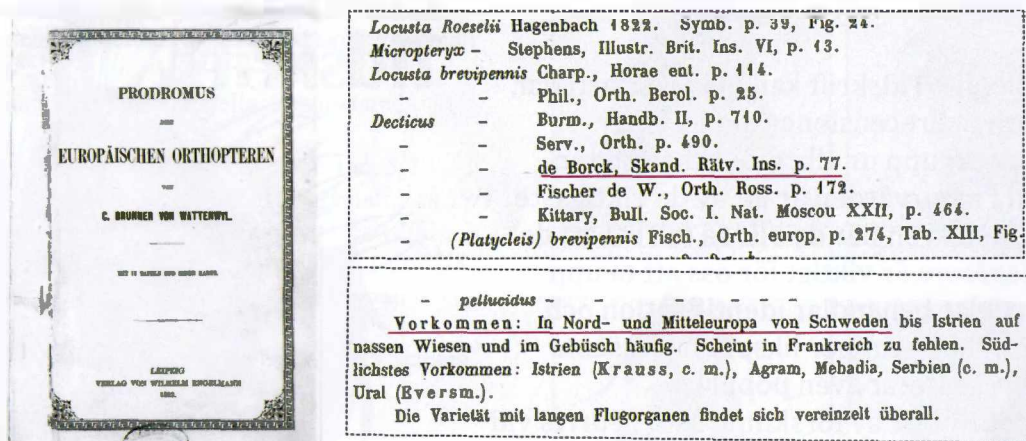

Fig. 1. PRODRAMUS DER EUROPÄISCHEN ORTHOPTEREN, C. Brunner von Wattenwyls bok från 1882. Här refereras till Borcks bok från 1848, se nedan, och utbredningen antages omfatta även Sverige.

Fig. 2. SKANDINAVIENS RÄTVINGADE INSEKTERS NATURAL-HISTORIA, J. B. von Borcks bok från 1848. Enligt Borck har arten då ännu ej påträffats i Sverige.

Egna fälterfarenheter

Västerås 1981

1981 bestämde jag mig för att bekanta mig med denna västeråshoppa. Samma år 6/9 tog jag tåg till Västerås. Väl framme, på busstationen, letade jag upp lämplig buss och åkte med den mot Mälaren och steg av där det kunde vara lämpligt. Efter att ha passerat en kohage slog jag läger vid en pumpstation kring vilken det surrade enormt på ett för mig helt nytt sätt. Med mina på den tiden välfungerande syn- och hörselorgan varseblev jag dem snabbt. Här och där satt näpna hoppor högt uppklätrade i långa tuvgrässtrån och surrade högfrekvent och genomträngande. Med min medhavda Uher rullbandspelare spelade jag först in en del och fångade därefter med lätthet in ett antal djur, som jag aningslöst stoppade in i gemensamma burkar. Jag såg även några guldgräshoppor, *Chrysochraon dispar*.

Hemkommen fann jag fler av djuren vådligt sargade och stympade. En sådan aggressivitet artfränder emellan hade jag inte upplevt tidigare bland hoppor. Det fanns ändå tillräckligt med välbehållna exemplar, som kunde placeras i tre olika terrarier för studier och ytterligare inspelningar. Vill man få resultatet att låta som slagborr håller man bandspelarens mikrofon alldeles intill de små solisterna, vilket inte var aktuellt. Maggie, min dåvarande fru hade på den tiden en utomordentligt skarp hörsel och klarade inte av djurens genomträngande surr. Terrarierna hamnade på altanen. Jag kunde bland annat se hur honorna gnagde hål i grässtrån för att därefter med äggläggaren placera ägg däri.

Norsborg 2007

Under nittioalet rapporterades arten vara under spridning i bl.a. Sörmland.

Den 7 augusti 2007 var jag i Norsborg på norra Södertörn nära Mälaren och inventerade dagfjärilar. Från en tuva nordost om vattenverket hörde jag tack vare min ultraljudsdetektor ett gammalt välbekant men oväntat surr. **Cikadavårtbitare!** Jag vandrade någon kilometer, fortsatte att spana efter fjärilar och lyssnade emellanåt med detektorn. Alla möjliga hoppor men inte denne lille surrare. Men när jag hade återvänt till tuvan efter någon timme, surrade den fortfarande, men den var omöjlig att få syn på.

Uppsala 2009

Kring produktionen 2008 - 2010 av "Gräshoppor i Sverige" uppenbarades det att arten redan då hade börjat dyka upp lite här och där i landet. Vår medarbetare Hanna Taylor, som spelade in ljud, hade t.ex. tillgång till sådana här surrhoppor i närheten av Uppsala där hon bor. Oskar Kindvall berättade i samma veva att det verkar som att **cikadavårtbitarens** starka surr överöstar **ljungvårtbitarens** viskande surrpulser så pass, att den sistnämnde får maka på sig till andra platser, där den kan höras bättre.

Södertörn 2010

Lördag den 4 september 2010 gjorde Bo Ljungberg, Maud Wickman, en viss ^{TMT}Marit och jag en hoppexkursion i **Bränninge-Öbackens naturreservat**. Reservatet ligger längs Hallviken en dryg halvmil söder om Södertälje Centrum. Söder om den lilla skogbevuxna höjden som heter Öbacken finns en välbetad kreaturshage. Väster om hagen finns ett brännässlebälte innan en åker tar vid. Här bland nässlorna hörde vi ett gigantiskt mass-surr, som kändes genomträngande. **Oväntat!** Det lät i mina öron som **cikadavårtbitaren**. Vi höll på en bra stund med att försöka få tag i något exemplar, men de gäckade oss. Inne i den välbetade kreaturshagen hörde vi en del **ljungvårtbitare** *Metrioptera brachyptera*. Även dessa var svåra att upptäcka trots det korta gräset. Vi hittade dessutom en del andra hopparter.

Fig. 3. Cikadavårtbitare. Foton: Thomas Strid

Måndag den 6 september 2010 återvände Maud Wickman och jag till Bränninge-Öbackens naturreservat. Vi hade bestämt oss att inte nöja oss med att bara ha hört **cikadavårtbitarna**. De måste ses. I

